

skupa, banskoga namjesnika i sudionika u cjelokupnom političkom, crkvenom i kulturnom životu Hrvatske, zatim dragocjeni izvor u obliku sažetih vijesti, prikaza i podataka o raznim vojnim, kulturnim, političkim i općenito društvenim zbivanjima i mnogim osobama, kako iz Hrvatske tako i o važnijim političkim događanjima u Evropi. Dnevnik, osobito, sadrži različite i dragocjene podatke o kulturnoj povijesti Hrvatske, o ondašnjem svakodnevnom životu u Zagrebu, razne podatke o gospodarskoj povijesti, itd.

U ovom svesku nalazi se dio »Dnevnika« od 30. prosinca 1800. do konca 1809, latinski i hrvatski tekst paralelno. Pored već navedenih općih društvenih, političkih, kulturnih i drugih kretanja u Hrvatskoj, ovaj je svezak sadržajno vezan s ratovima treće i četvrte koalicije protiv Napoleona, vođenima neposredno uz Hrvatsku, a i na njezinu teritoriju, te je bogat podacima o svim ondašnjim općim zbivanjima.

Svakako, »Dnevnik« Maksimilijana Vrhovca je doista prava riznica velikog broja raznih podataka, i to iz vremena koje u hrvatskoj historiografiji ne obiluje sličnim izvornim materijalom, a ni historiografskim radovima o tom razdoblju. I pothvat zagrebačkih izdavača je za primjer u sličnim izdavačkim projektima. Kao takav, odavanje je ne samo priznanja Maksimilijanu Vrhovu, središnjoj figuri čitavoga hrvatskog javnog života u drugoj polovici XVIII. i u prvoj četvrti XIX. stoljeća, nego i čin neprocjenjive kulturne vrijednosti.

Anđelko Mijatović

JELENA POPOV, NARODNI FRONT U VOJVODINI 1944—1953,
Novi Sad 1986, 424 str.

Knjiga Jelene Popov »Narodni front u Vojvodini 1944—1953« izašla je kao 27. svezak u seriji Monografije koju izdaje Filozofski fakultet u Novom Sadu, Institut za istoriju. Recenzenti knjige su dr. Branko Petranović i dr. Nikola L. Gaćeša. Knjiga pripada još razmjerno malobrojnim, ali ipak sve učestalijim, historiografskim radovima o povijesti socijalističke Jugoslavije.

J. Popov je odabrala za istraživačku temu Narodni front u Vojvodini od 1944. do 1953. godine jer smatra da je Narodni front imao u tom razdoblju jednu od bitnih funkcija u ostvarivanju politike Komunističke partije Jugoslavije. Opredjeljenje za proučavanje Narodnog fronta u Vojvodini autorica argumentira postojanjem određenog broja »izvanredno značajnih i karakterističnih regionalnih specifičnosti« čije se znanstveno »razjašnjavanje javlja kao neophodan preduslov za dobro i celovito sagledavanje narodnofrontovskog fenomena u jugoslovenskim razmerama«. (6) Inače, ona smatra da je Narodni front u Jugoslaviji specifična, originalna i u povijesti socijalističkih revolucija jedinstvena politička organizacija. Imao je mnogostruko značenje u ostvarivanju političkih koncepcija i zamisli KPJ o promjenama jugoslavenskog društva. U toku narodnooslobodilačke borbe javio se kao široki pokret patriotskih snaga protiv okupatora i domaćih izdajica i, istodobno, kao politička osnovica nove

narodne vlasti. Na završetku narodnooslobodilačkog rata i oružane socijalističke revolucije Narodni front je već bio masovna politička organizacija. Pomoću takve organizacije KPJ je okupljala, oko revolucionarne platforme socijalističkog preobražaja, sve progresivne društvene snage i ostvarivala neprestanu i neposrednu vezu s najširim narodnim masama. Narodni front postao je tako provodilac političkih, socijalnih i privrednih mjera KPJ i jugoslavenske vlade u izgradnji nove socijalističke Jugoslavije. J. Popov je mišljenja da proučavanje Narodnog fronta u Vojvodini »postavlja istraživače pred istovetne metodološke probleme kao da se upušta u proučavanje ove pojave u nekom drugom delu Jugoslavije«. (6) Budući da je istraživanje problematike Narodnog fronta u Jugoslaviji, a napose u pojedinim njezinim dijelovima, na početku, metodološki obrazac koji je J. Popov ponudila zacijelo će biti koristan poticaj i inspiracija za buduća istraživanja.

Monografija J. Popov o Narodnom frontu u Vojvodini sastoji se od predgovora, uvoda, pet glava sa više poglavlja i odjeljaka te zaključka. U uvodu je autorica naznačila ideje Narodnog fronta u Vojvodini do početka drugog svjetskog rata i politiku KPJ na stvaranju Narodnog fronta u razdoblju od 1941. do 1944. godine. Osnovne glave knjige nose slijedeće naslove: Narodni front u periodu obnove 1944—1946, Narodni front kao specifična politička organizacija, Mesto i uloga Narodnog fronta u izgradnji društveno-političkog sistema i njegove ustavne potvrde, Narodni front u planskoj privredi 1947—1952, Odbrana nezavisnosti zemlje i uvođenje samoupravljanja. Knjiga ima kazalo osobnih i geografskih imena te sažetak na engleskom i ruskom jeziku. Izvorna podloga istraživanja veoma je široka. Monografija se temelji ponajprije na istraživanju odgovarajućih fondova u Arhivu Jugoslavije, Arhivu Srbije, Arhivu CK SKJ, Arhivu Vojvodine i Muzeju socijalističke revolucije u Novom Sadu. Dakako, radi se, u vremenu istraživanja, dostupnim fondovima i dokumentima. Utisak je da je autorica uspješno savladala jednu od značajnih teškoća istraživača najnovijeg razdoblja — veliku količinu građe i osjećaj o samo djelomičnom uvidu u svu relevantnu građu. Koristila se zatim i onodobnom štampom i publikacijama, a konzultirala je i postojeću literaturu.

J. Popov je utvrdila da se historija Narodnog fronta u Vojvodini u razdoblju od 1944. do 1953. godine događa u tri osnovne etape: 1945—1947, 1947—1950, 1950—1953. godine. U svakoj od tih etapa aktivnosti i djelovanje Narodnog fronta imalo je težišne točke koje su korespondirale s općedruštvenim prilikama. Neke su prisutne u cijelom razdoblju. Autorica tako ukazuje na problematiku omasovljenja Narodnog fronta, aktivnosti na što većoj zastupljenosti nesrpskih naroda te političke pripreme, organiziranje i vođenje izbora za organe narodne vlasti. Osim toga Narodni front u Vojvodini ostvarivao je specifične zadatke ovisne o neposrednim društvenim prilikama. Tako je bio izrazito angažiran 1945. godine u izgradnji autonomnog ustavnopravnog statusa Vojvodine unutar federalne jedinice Srbije, popularizaciji i »proradi« Ustava FNRJ iz 1946. godine, oko priprema Petog kongresa KPJ i u antiinforbirovskoj propagandi, uvođenju radničkog upravljanja, itd. Narodni front u Vojvodini imao je značajnu ulogu i pri provođenju velikih društveno-ekonomskih pothvata npr. konfiskacije, nacionalizacije, sekvestracije, agrarne reforme i kolonizacije, obaveznog otkupa poljoprivrednih proizvoda, osnivanja seljačkih radnih zadruga. Bio je, također, nosilac dobrovoljnog rada, upisa narodnih zajmova itd. Bio je aktivan i u različitim akcijama u području socijalnog staranja, zdravstva, obrazovanja, kulture i sporta. Prema tome, Narodni front

je zaista, kako i zaključuje J. Popov »predstavljao onaj široki, sveobuhvatni okvir u kojem je i preko kojeg je vodeća društvena snaga — Komunistička partija Jugoslavije — ostvarivala svoj program«. (409)

Knjiga J. Popov »Narodni front u Vojvodini 1944—1953« dobar je i zanimljivo napisan historiografski rad. Autorica je dala doprinos saznanjima o prvim godinama života u socijalističkoj Jugoslaviji, napose u Vojvodini. Ukazala je i na neka moguća rješenja u odabiru metoda istraživanja, metodološkog pristupa u istraživanjima najnovije povijesti, napose povijesti Narodnog fronta u Jugoslaviji.

Marijan Maticka

POVIJEST RIJEKE

Izdavački centar Rijeka i Skupština općine Rijeka, Rijeka 1988, 510.

Kad neko naselje, grad ili pokrajina dobije svoj zavičajni povijesni pregled, onda je to razlog za zadovoljstvo, ali kad je u pitanju grad na razmeđu i ekonomsko središte bogate prošlosti kao Rijeka, luka za koju se trebalo stoljećima boriti i kad se uzme u obzir da je to prvi cjeloviti pregled na materinskom jeziku, onda je todogađaj koji treba upamtiti i velikim slovima upisati ali ne samo u kroniku grada na Rječini.

Na mjestu liburnijske Tarsate, rimske Tarsatike i Flavone, srednjevjekovnog Flumena, hrvatske Rike i Reke, te frankopanskovinodolske općine Trsat, u kraju kojeg su njemački feudalci nazivali Pflaumom, talijanski autonomasi i iredentisti Fiumom, a peštanski kapitalisti pokušali pretvoriti u izvoznu luku zemalja krune Sv. Stjepana, niknuo je danas velik industrijski grad i prva luka naše zemlje — Rijeka.

Sve su to imena koja potvrđuju da se u dugoj i burnoj prošlosti Rijeke o nju otimalo mnogo naroda i država: Iliri, Rimljani, Franci, Austrijanci, Mlečani, Turci, Mađari i Talijani, a branili su je domaći Liburni i Hrvati nastojeći sačuvati svoj jezik, kulturu i naprosto opstati kao svoj na svome. Stoljećima su dolazili i odlazili osvajači, mijenjale su se zastave na trsatskoj kuli — svaka sila za vremena — pa i ona posljednja kad je Rječina bila granica između talijanske Fiume i našega Sušaka (1924—1943).

Od doseljenja Hrvata do danas tri su stvari ostale nepromijenjene: narod koji je tu živio i poput korova rastao i zbrisao sve strane utjecaje i uvijek iznova vratio već mnogo puta izgubljeni grad, zatim Rječina, mala ponornica koja je svojom vodom dala život i ime gradu i liburnijsko-frankopanski Trsat koji poput stražara dva tisućljeća dominira Kvarnerom.

Bilo je i prije pokušaja da se sroči duga povijest ovoga grada i njegove okolice, da se obrazloži kako je njegov povoljan geopolitički položaj pogodovao razvoju, što su značile čuvene ceste poput Karoline, Lujzijane, austrijske i mađarske željeznice, prva tvornica šećera i papira u nas, prva tvornica torpeda u svijetu i još mnogo toga. Strani osvajači plaćali su dobro onima koji

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST
INSTITUTE OF CROATIAN HISTORY
ИНСТИТУТ ХОРВАТСКОЙ ИСТОРИИ

RADOVI

VOL. 21

ZAGREB

1988.

RADOVI	VOL. 21	str. 1—296	Zagreb 1988.
--------	---------	------------	--------------

FILOZOFSKI FAKULTET ZAGREB - HUMANISTIČKE I DRUŠTVENE ZNANOSTI

Izdavač: ZAVOD ZA HRVATSKU POVIJEST

UREDNIČKI ODBOR

Branka BOBAN, Zagreb, Mirjana GROSS, Zagreb, Josip LUČIĆ, Zagreb, Marijan MATICKA, Zagreb, Ivan OČAK, Zagreb, Tomislav RAUKAR, Zagreb, Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Josip LUČIĆ, Zagreb

Adresa uredništva: Filozofski fakultet Zagreb — Humanističke i društvene znanosti, Zagreb, Krčka 1

Časopis izlazi jednom godišnje

Cijena ovog broja iznosi 4.000 din

Izdavanje časopisa sufinancira Samoupravna interesna zajednica za znanstveni rad SR Hrvatske - VII.

Rješenjem Republičkog komiteta za prosvjetu, kulturu, fizičku i tehničku kulturu SR Hrvatske br. 6859/1 od 5. X. 1982. časopis »Radovi« osloboden je plaćanja poreza na promet proizvoda.

Časopis je registriran u Republičkom komitetu za informacije SR Hrvatske pod br. UP-547/2 — 84 — 1984.

R A D O V I 2 1

Za izdavača
dr. Nikša Stančić

Tehnički urednik
Franjo Čuješ

SURADNICI U OVOM BROJU

AGIČIĆ DAMIR, prof. Davor

ANTOLJAK dr. STJEPAN, Zajeva 15, Zagreb

BERTOŠA SLAVEN, student, Filozofski fakultet, Zagreb

BUDAK mr. NEVEN, Filozofski fakultet, Zagreb

ČORALIĆ LOVORKA, student Filozofski fakultet, Zagreb

JELIĆ-BUTIĆ dr. FIKRETA, Institut za radnički pokret, Zagreb

JURIŠIĆ mr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb

KARAMAN dr. IGOR, Ružmarinka 5, Zagreb

LUČIĆ dr. JOSIP, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb

MATICKA dr. MARIJAN, docent Filozofski fakultet, Zagreb

MIJATOVIĆ ANĐELKO, profesor, Susedgrad, Zagreb

MIROŠEVIĆ mr. FRANKO, Zavod za prosvjetno-pedagošku službu Zagreb

OČAK dr. IVAN, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb

PAVLIČEVIĆ dr. DRAGUTIN, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb

SEKULIĆ ANTE, prof. Zagreb

VRANJEŠ-ŠOLJAN dr. BOŽENA, Zavod za hrvatsku povijest FF, Zagreb

WOJTISKA HENRYH, Varšava, Poljska

ŽIVKOVIĆ dr. PAVAO, Filozofski fakultet, Zadar
